"אצלם מוסיף והולך ואילו אצלנו פוחת והולך"

כך התבטא הגאון ר' חיים עוזר גרודז'ינסקי על לעגו של אחד מרבני הליטאים כי אצל החסידים עשו "ראש השנה" חדש, בהתכוונו על י"ט בכסלו • במהלך אסיפת הרבנים בשנת עת"ר, הכריז הגאון רבי חיים עוזר בפני כל המשתתפים ובנוכחות הרבי הרש"ב, כי כל המחיצה בין חסידים ומתנגדים בטלה וחלפה מן העולם, והדברים הדהדו היטב בעולם היהדות • קשר הדוק בין גאון ליטאי לאדמו"רי ליובאוויטש במערכות השונות למען כלל ישראל • בפרק הראשון מתוך שניים יסופר אודות הפעולות הכבירות בהן נטל חלק הגרח"ע יחד עם אדמו"ר מהורש"ב נ"ע

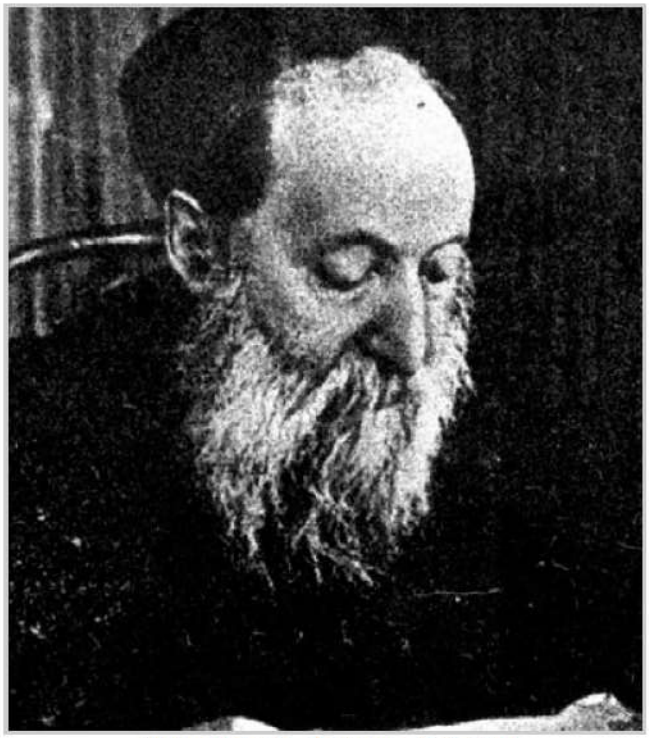

הגאון ר' חיים עוזר גרודז'ינסקי
בנאות דשא ליד וינה

מאת: שניאור זלמן ברגר

הרבי הרש"ב "יש בינינו חליפות מכתבים"

הרבי: "רבי חיים עוזר היה למדן גדול"

לא היו שאלות

היה זה כשאחד מראשי הישיבות הליטאיים הגיע לרבי במעמד חלוקת הדולרים והקשה על "השמועה הנוראה" שחסידי חב"ד אינם ישנים בסוכה. שלא כמצוי, השיב לו הרבי בחריפות רבה, ובין היתר תמה על אלו שמעוררים כיום מחלוקת בו בזמן שגדולי החוג הליטאי בדורות האחרונים, ובהם ר' חיים עוזר – מורו ורבו של השואל – עמדו בקשר אמיץ עם רבותינו נשיאינו:

רבי חיים עוזר היה למדן גדול, רבה הראשי של וילנה, ועבד יחד עם כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר ואביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ולא היו שום שאלות האם צריך לבקש ממישהו 'רישיון' אם לאו...

בעניין זה לא תועיל ההתעסקות מכאן, מהצד שנוגע בדבר. עדיף שימצא מישהו מתלמידיו של ר' חיים עוזר ההולכים בדרכיו, שיכתוב ויצעק על זה, ויפרסם מכתביו של ר' חיים עוזר על דבר הפעולות שעשה יחד עם כ"ק מו"ח אדמו"ר ואביו אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע...

למעלה מחמש-עשרה שנים חלפו, והצעת הרבי לא בוצעה עד כה. "בית משיח" פורש אפוא את מסכת הקשרים העניפה של הגאון הליטאי שלא נח ולא שקט בפעולותיו האדירות למען כלל ישראל – פעולות שנעשו בשיתוף פעולה מלא עם רבותינו נשיאינו על אף חילוקי הדעות המהותיים בין תורת החסידות לשיטה ה'מתנגדית'.

ראוי היה כי הקוראים יפרסמו עובדות אלו בתוככי החוגים הליטאיים, למען ידעו את האמת, כי המחלוקת המהותית שנוצרה בראשית ימי החסידות, כבר מזמן בטלה מן העולם.

פעל ללא לאות

הגאון הרב חיים עוזר גרודז'ינסקי היה מגדולי ומופלגי התורה בליטא בדור הקודם. כבר בצעירותו התפרסם כ"עילוי מאיליא" והיה מהתלמידים המובהקים בישיבתו של הגאון רבי חיים מוולוז'ין. בשנת תרמ"ז נתמנה לדיין בבית הדין המפורסם בוילנה ולימים נבחר כרבה של העיר, ומאז היה לאחד ממנוטי הדרך בעולם הליטאי, בעניני הכלל והפרט, בעניינים התורניים כבעניינים שאינם כאלה.

כיוון שכתבה זו עוסקת בקשרים שלו עם רבותינו נשיאינו, הרי שבשורות הבאות נתמקד יותר במפגשים, ביחס ההדדי המיוחד ששרר בין הגאון הליטאי לאדמו"רי חב"ד.

• • •

אחת התקופות הקשות שהיו לעם ישראל במאות השנים האחרונות, הייתה במאבק הגדול והמר שערכו שרי התורה וראשי החסידות כנגד רוחות הכפירה והציונות שנשבו בקרב העם היהודי וסחפו עמם רבבות מבני הדור הצעיר. קברניטי היהדות החרדית הנאמנה הבינו בראייתם הרחוקה כי לא 'ציון' הקדושה בגרונם של הציונים, אלא הפקרות ופריקת עול. משום כך עשו כל אשר לאל ידם כדי לעצור את הסחף שנוצר לעבר הציונות. מי שעמדו בראש המערכה בליטא כנגד הציונות, היו הרב חיים סולובייצ'יק מבריסק, הרב דוד פרידמן מקארלין, הרב אליעזר גורדון מטעלז והרב חיים עוזר גרודזינסקי.

אחד השלבים המכריעים במלחמת החרדים-ציונים, החל באסיפה של רבנים יראי ה' שהתקיימה בעיר קובנה בחודש סיון תרנ"ט. את האסיפה יזם הרבי הרש"ב והשתתפו בה חשובי הרבנים באיזור. ליהדות הנאמנה היה הרבה מה להפסיד במאבק זה, שכן את ישיבותיה של ליטא מילאו אלפי צעירים שוחרי תורה, ואלו היו חשופים לפגיעתה הרעה של הציונות.

גדול בתורה ובעשיה למען הכלל

הרב חיים עוזר גרודז׳ינסקי היה מגדולי התורה בליטא שבדור הקודם. הוא נולד בעיירה איליא שבליטא בשנת תרכ״ג, לאביו רבי דוד שלמה רבה של העיירה. התפרסם כ״עילוי מאיליא״. לאחר מכן למד בישיבתו של רבי חיים מוולוז׳ין שם הכיר והתיידד עם הגאון רבי חיים מבריסק. ידידות זו עמדה כל חייהם.

בגיל עשרים ואחת התחתן עם בתו של הרב אליהו אליעזר גרודזונסקי — מורה הוראה בווילנה.

בשנת תרמ״ז נתמנה לדיין בבית הדין המפורסם בווילנה, לימים נבחר כרבה של וילנה והיה פעיל בחיי התורה והכלל בעיר. בספר ״יהדות ליטא״ מצויין כי לא היה מפעל ציבורי בווילנה שנעשה בלי השתתפותו.

רבי חיים עוזר ייסד רשת בתי חנוך על פי רוח ישראל סבא, ייסד את וועד החינוך החרדי בפולין וגם את אגודת הרבנים בפולין. (באותם שנים ליטא היתה תחת שלטון פולין).

הוא היה ממייסדי תנועת ׳אגודת ישראל׳. בשנת תרפ״ט השתתף בכנסיה הגדולה של אגו״י בוינה ונבחר לנשיא כבוד של התנועה. הוא אף היה ממייסדי ומנהלי ״ועד הישיבות בליטא״.

בשיטת לימודו היה חריף, ומרבה לכתוב פסקי הלכה. תשובותיו הלכה למעשה נדפסו בשלושת החלקים של ספרו ״אחיעזר״.

רבי חיים עוזר נפטר בחודש אב תי״ש. בעת שמלחמת העולם השניה כבר היתה בעיצומה, אך עוד בטרם עלה הכורת על ליטא. בהלוייתו, השתתפו אלפי יהודי וילנה ופליטים שהגיעו לעיר בזמן המלחמה. בראש המלוים נראו ראשי הרבנים מכל החוגים.

בתום האסיפה יצאו משתתפיה בקריאה נחרצת כנגד הציונים, ובעקבות זאת פרצה מלחמת החרדים-ציונים במלוא עוזה. הציונים הדביקו למשתתפי האסיפה את הכינוי ״הלשכה השחורה״.

בחורף תר״ס פרסמו רבני קובנה את הספר ״אור לישרים״ ובו מכתבים וגילויי דעת נגד הציונות. בין השאר הופיע שם מכתב ארוך מאת אדמו״ר הרש״ב כנגד הציונים (המכתב נדפס באגרות קודש אדמו״ר מהורש״ב חלק א׳ עמוד רי).

בתגובה לספר פרסם עיתון ״המליץ״ הודעת גינוי חריפה, בשמו של הרב שלמה׳לי הכהן — רבה הקשיש של וילנה, וניגש היישר למסקנת ההודעה:

״... לכן אסור לכל בר ישראל להחזיק הספר ׳אור לישרים׳ הנ״ל בביתו, כי עובר הוא משום ׳אל תשכן באוהליך עולה׳...״

הרבי הרש״ב הגיב לדברים החריפים במכתב ששלח לגביר החסידי הרה״ח ר׳ ישעיה ברלין:

״...ומה שהמליץ פער פיו אין ליתן לב על זה, כי בעת שכתבתי את המכתב ידעתי שהכלבים ינבחו ויצעקו מרה, ואני הסכמתי על זה באשר ראיתי גודל הנחיצות בזה שנוגע ליסוד וקיום הדת אשר המהרסים חותרים חתירה תחתיה״ (אגרות קודש אדמו״ר הרש״ב ח״ג ע׳ קכה).

הרבנים החרדים בווילנה, הרגישו עצמם בין הפטיש לסדן. הם עצמם נגד הציונות, אבל רב העיר הקשיש יצא בחריפות נגד הספר. ההתלבטות התבטאה בשתיקה רועמת מצד רובם — מלבד הרב חיים עוזר והרב מאיר-נח לוין שמחו בפני ר׳ שלמה׳לי על דבריו המבזים, והכריחו אותו לכתוב מכתב בו ביטל את ההודעה הראשונה שלו.

במערכה נגד המשכילים

בשנת תר״ס לבדה פעל הגרח״ע בכמה מישורים יחד עם הרבי הרש״ב.

בשנים אלו הקימה ״חברת מפיצי השכלה״ בתי ספר רבים ברחבי רוסיה. כאשר אלה נקלעו לקשיים כספיים, ביקשו עזרה מחברת יק״א — איגוד יהודי להתיישבות — שמרכזה בצרפת. לאחר דיונים רבים אושר להם מיליון פרנק — סכום אדיר. לכולם היה ברור כי ברגע שהתקציב יגיע לידי המשכילים, מערכת החינוך שלהם תפרח עשרות מונים, והמצב הרוחני ברוסיה יילך ויתדרדר.

הרבי הרש״ב פתח במערכה אדירה לביטול התקציב. אחד המהלכים בפעולה זו היה החתמת גדולי הרבנים על מכתב פניה ליק״א. הרה״ח ר׳ אברהם אבא פרסון מונה לשליחו של הרבי לנושא זה, והוא שדאג להחתים את הרב אליהו חיים מייזל מלודז׳, הרב חיים מבריסק, והגרח״ע — על מכתב הרבי בנידון.

הפעולות הרבות שנעשו בשיתוף פעולה עם הרבנים הללו ובראשם הגרח״ע, נשאו פרי, ורוב התקציב לא הועבר לבסוף לידי המשכילים. מכתב בכתב יד קודשו של הרבי הרש״ב בנושא זה אל הגרח״ע נותר בארכיון הרבי הרש״ב (ראה תמונה).

בנושא זה ביקש הגאון להיפגש עם הרבי הרש״ב, אלא שהדבר לא יצא לפועל. היה זה בקיץ תרס״א, כשהגרח״ע היה בנסיעות באירופה וכך גם הרבי הרש״ב. הגרח״ע חשב כי הרבי יעבור דרך העיר קעניגסברג שבגרמניה, והודיע במכתב ששם יפגשהו, אלא שהרבי הרש״ב לא הגיע לבסוף לעיר זו. במקום מפגש שלח אליו הרבי מכתב.

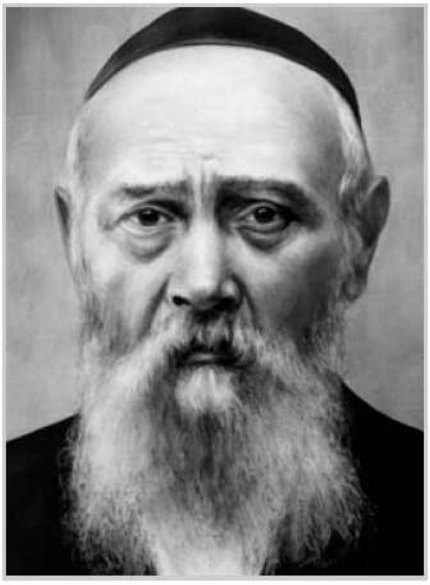
הרבי הרש״ב טען כל העת כלפי יק״א, כי בתי ספר אלו הורסים את המסורת היהודית, בעוד תפקידה של יק״א הוא לסייע בגשמיות. עם הזמן הטענה הפכה לבקשה; באותם ימים ביקש הרבי הרש״ב להציל יהודים מחרפת רעב על ידי הקמת מפעל בעיר דוברובנה בו יעבדו יהודים. לשם כך כתב מכתב ליק״א בכדי שיקחו על עצמם את הקמת המפעל. את המכתב שלח לכמה מגדולי הרבנים ובהם הגרח״ע, ולאחר שכולם חתמו עליו, נשלח המכתב לתעודתו.

הפעילות המאומצת נשאה פרי וההצעה יצאה לפועל. בשנת תרס״ב הוקם בדוברובנה מפעל ענק לאריגת וטויית צמר, במפעל זה הועסקו כאלפיים יהודים!

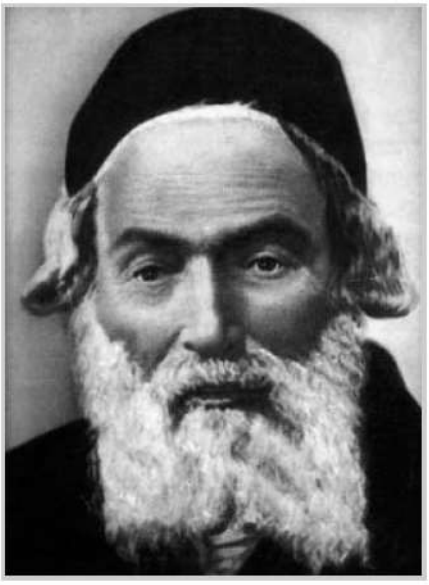
הדרת כבוד כלפי י״ט כסלו

לקראת י״ט כסלו תרס״ב, שיגר אדמו״ר הרש״ב, ששהה אותה עת במוסקבה, מכתב לבנו אדמו״ר הריי״צ אודות י״ט כסלו. במכתב מבקש להתוועד ״בשמחת החג אשר פדה בשלום נפשנו... היום הזה הוא ראש השנה לדא״ח... זה היום תחילת מעשיך...״ במכתב זה ׳גילה׳ הרבי לראשונה כי י״ט כסלו מהווה ״ראש השנה לחסידות״.

המכתב לכשעצמו עורר הדים רבים והוא שוגר במאות עותקים לכל קהילות ליובאוויטש. ברשימותיו מספר אדמו״ר הריי״צ שביקש מהמזכיר של הרבי הרש״ב

הרב לוי יצחק שניאורסאהן
העביר מסרים בין הרבי הרש"ב להגרח"ע

הגאון בעל ה'חפץ חיים'
השתתף באסיפות ופעילות משותפת
יחד עם רבותנו נשיאינו והגרח"ע

הגאון ר' חיים מבריסק
השתתף באסיפות ופעולות
עם אדמו"רי חב"ד והגרח"ע

להניח בנפרד את כל המכתבים הקשורים ב"מאמר ראש השנה של חסידות" כפי שכונה המכתב.

בחודש ניסן ערך הרבי הריי"צ סיכום של מכתבי התגובה. וביניהם "ארבעה מכתבים שאי אפשר לבלי לקבוע להם מקום מיוחד..

"ג) מכתב מוילנה: כשנתקבלה אגרת הקודש אודות חג הגאולה, עשינו סעודה גדולה בבית הכנסת אפטאוו. אחד הרבנים סיפר להרב הגאון רבי חיים עוזר אודות האגרת קודש בדבר י"ט כסלו שהוא ראש השנה לחסידות, והרב המספר מילא פיו שחוק באומרו כי במשנה נזכרו רק ארבעה ראשי שנים ואצל החסידים הם חמשה.

"הגאון רבי חיים עוזר היה בלבו על הרב ההוא, אף שהיה חבר בית הדין ונחשב בין גדולי הרבנים, אבל הנהיג כמה קולות בסדר דבה"ב [צומות בה"ב] ויום כיפור קטן ועוד בענייני הנהגה, מה שהגאון רבי חיים עוזר הצטער על זה, וכשסיפר לו אודות האגרת ראש השנה של חסידות השיב הגאון רבי חיים עוזר:

"באַ זיי קומט צו און באַ אונז ווערט ווייניקער" [= אצלם מוסיף והולך ואילו אצלנו פוחת והולך]".

על דברים אלו כתב הרבי מלך המשיח, לאחד ששאל כמה שאלות על מנהגי חב"ד:

"מובא שהגר"ח מבריסק והגרח"ע מווילנא התיחסו לעניין זה [י"ט כסלו] בהדרת כבוד, ומעיר שאינו מובן ושואל המקור לשמועה האמורה.

"והנה על דבר יחסם של הנ"ל לי"ט כסלו ועניני, כולל גם העניין שזהו ראש השנה לחסידים ולתורת החסידות, ניתן לדפוס על ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר העתקה מרשימותיו... ובודאי ידוע לכת"ר הפגישות הכי תכופות שהיו בין שלושה הנ"ל [אדמו"ר הרש"ב, רבי חיים מבריסק והגרח"ע], ביחסים ידידותיים, ולאו דווקא בעסקנות צבורית. אף שחבל שאין ידוע לקהל על דבר זה בפרטיות הדרושה, שאז בודאי ובודאי שהיו בטלים כמה פתגמים פירכות וקושיות וחילוקי דעות, אשר לא תמיד בקודש יסודם".

"יש בינינו חליפות מכתבים"

בכדי להבין את האווירה המיוחדת ששררה בין הגאון הליטאי לאדמו"ר מליובאוויטש בימים ההם, נציין כמה עובדות המלמדות על ההערכה הגדולה של הרבי הרש"ב כלפי הגרח"ע:

בחודש שבט תרס"ב כתב הרבי הרש"ב: "הרב דוילנה נתעורר בזמן האחרון הרבה בענייני הכלל, ויש בינינו חליפות מכתבים, והוא מבטיח להשתתף בכוחות הנדרשים..." (אגרות קודש ח"ג ע' שכט).

באותם ימים, כאשר הגביר הרה"ח ר' ישעיה ברלין נסע לוילנה, הורה לו הרבי הרש"ב לבקר את הגרח"ע במעונו.

בשנת תרס"ו דובר אודות בחירת הרב הראשי בעיר פטרבורג, העיר השניה בגודלה ברוסיה, והגרח"ע היה אף הוא מועמד לרב העיר בין מועמדים אחרים. במכתב אל הגביר החסידי הרה"ח ר' שמואל מיכל טריינין, פוסל הרבי שני מועמדים ואז כותב:

"ומה שכתב שהרח"ע אינו יודע לשון רוסית [הוא התגורר בליטא שם מדברים ליטאית], כמדומה לי שיודע בשיעור המספיק לשון רוסית ואשכנז, וכבר כתבתי לכבודו אודותו, מכל מקום הוא ירא אלוקים ויש לו תוקף בעניינים עיקריים וחפץ בתיקונם, ולגבי הנזכרים לעיל הוא טוב הרבה יותר" (אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב חלק ד עמוד קלג).

בסופו של דבר נבחר הרב דוד טעביל קצנלבויגן לרבה של פטרבורג.

הרב שמואל לויטין, מחשובי רבני חב"ד, עמד בקשר מכתבים עם הגרח"ע. היה זה בשנים בהן כיהן כרבה של העיירה ראקשיק שבליטא, והוא נשא ונתן בהלכה עם הגרח"ע.

החלטות הרות גורל

פגישתם הראשונה של הרבי הרש"ב והגרח"ע התקיימה בעת ביקור הרבי הרש"ב בוילנה בחודש ניסן תרס"ז. מאז נפגשו עוד פעמים רבות בעת אסיפות למען הכלל.

לפי חוקי הצאר ברוסיה, היה צורך לערוך מפעם לפעם אסיפת רבנים בפטרבורג.

בהמתנה לרב העיר

עקב מאורעות המלחמה, נאלץ הגרח"ע לנדוד מביתו ומעירו עד שהגיע ליקטרינוסלב [דנייפרופטרובסק]. בספר זכרון "יקטרינוסלב-דנייפרופטרובסק", מסופר כי בני העיר חלקו לו כבוד מיוחד.

באותם ימים כיהן רבי לוי-יצחק שניאורסאהן — אביו של הרבי מלך המשיח כרב העיר והוא היה בקשר מתמיד עמו. יחד פעלו רבות בענייני הכלל.

הגאון הרב שלמה יוסף זווין ע"ה סיפר: "פעם כינס הגאון ר' חיים עוזר אסיפת רבנים בביתו לדון בה על עניינים שונים שעמדו אז על הפרק. הרבנים התאספו, והוא לא פתח את האסיפה. כאשר האיצו בו הנוכחים לפתוח את האסיפה — נענה ר' חיים עוזר: 'הדיונים לא ייפתחו עד אשר יבוא רב העיר הרב ר' לוי יצחק!'"...

באסיפה זו היו מחליטים החלטות הרות-גורל בעניין חיזוק הקהילות והמוסדות היהודיים, אלא שבאסיפות אלו היו משתתפים גם 'רבנים מטעם' שהטילו את טבד משקלם כדי לקבל החלטות שונות שלא לרוח היהדות המסורתית.

לקראת כל אסיפה כזו הייתה נוצרת דריכות רבה והרבנים החרדים היו מתכננים היטב את צעדיהם לקראת האסיפה.

בשנת תרס"ח אישרה הממשלה את ארגון החרדים "כנסת ישראל" ברוסיה בראשות הגרח"ע. כשהודיע על כך לרבי הרש"ב השיב לו שעתה מוכרח לארגן אסיפת רבנים בה ישתתפו רק "יחידי סגולה". האסיפה נדחתה ממועד אחד למשנהו, ובינתיים נפגש הגרח"ע עם הרבי הרש"ב.

בשלהי מנחם אב תרס"ח כותב הרבי הרש"ב לבנו הרבי הריי"צ:

"בדבר הרח"ע צריך אתה להתראות אתו" (אגרות קודש הרש"ב חלק ד' עמוד שטז). הרבי מצרף למכתב לבנו, העתקים ממכתב שכתב וקיבל מהגאון הרב ר' חיים מבריסק בעניין בכדי להראותם להגרח"ע.

זמן קצר לאחר הוראה זו, נפגש הרבי הרש"ב בעצמו עם הגרח"ע. היה זה כאשר שהה אדמו"ר הרש"ב בעיר קעניגסברג שבגרמניה. בפגישה זו סיכמו על עריכת אסיפה מוקדמת שתערך בוילנה שם ישתתפו רק הרבנים החרדים בה יתכננו צעדיהם לקראת האסיפה לכלל הרבנים שתיערך בפטרבורג. בסיכום פגישתם ביקש הרבי הרש"ב מהגרח"ע שיגיש רישיון לאסיפה מוקדמת.

בחודש אייר תרס"ט, התקיימה האסיפה המוקדמת בוילנה, בהשתתפות עשרים רבנים ובהם האדמו"ר הרש"ב ובנו אדמו"ר הריי"צ, האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלטר "האמרי אמת" מגור, הגרח"ע ועוד מחשובי רבני חב"ד ועוד רבנים חרדים.

יו"ר בפועל של האסיפה היה הגרח"ע, ומפקחים על הסדר באסיפה היו אדמו"ר הריי"צ והגביר ר' יוסף לוין.

אסיפת הרבנים הכללית התקיימה בחודש אדר שני עת"ר בפטרבורג, בהשתתפות עשרות מגדולי הרבנים מרוסיה הגדולה שכללה באותם ימים גם את ליטא, ובהם הרבי הרש"ב והגרח"ע. באסיפה נידונו ענייני הרבנות והקהילות. באסיפה זו היתה הזדמנות ראשונה לרבנים מכל רחבי רוסיה לראות את אדמו"ר הרש"ב פועל יד ביד עם הגרח"ע. ההתפעלות התגמדה לעומת הדברים המיוחדים שנשא הגרח"ע במהלך האסיפה, אודות יחסי חסידים ומתנגדים, בהסבירו כי אין יותר מחלוקת וצריך לפעול יחדיו: "כל המחיצה בין חסידים ומתנגדים בטלה וחלפה מן העולם".

דבריו עשו רושם עז על משתתפי האסיפה. ועד מהרה הדברים קיבלו הד רחב בקרב הקהילות החסידיות והליטאיות הקרובות והרחוקות.

המלחמה ביטלה את חילוקי הדיעות

ההכרה במעמדם של הרבנים היתה סוגיה חשובה שנידונה באותה אסיפה. עד אז לכל קהילה היה רב, וכן רב מטעם הממשלה שניהל את ענייני רישום תעודות הלידה והנישואין של בני הקהילה; בועידה הנוכחית נבחרו נציגים לכל פלך ברוסיה והם כולם החליטו כי השלטונות חייבים להכיר ברבנים האמיתיים. בזאת כולם היו תמימי דעים, אבל השלטונות ביקשו שלרבנים תהיה השכלה כללית, והיו שנטו בלית ברירה להסכים לגזירת השלטונות.

הפעם הגרח"ע לא היה בדעתו של הרבי הרש"ב. הנציגים 'מתקדמים' טענו שהרב צריך להיות בעל תעודת השכלה רחבה, ושידבר בלשון רוסית צחה. רוב המשתתפים נטו להסכים לגרח"ע שדרושה לרב תעודת השכלה מצומצמת וידיעת השפה הרוסית, והוא ינהל את תעודות הלידה והנישואין.

דעת המיעוט ובראשם הרבי הרש"ב, היתה שלא תהיה שום התחייבות מצד הרב מלבד ידיעת התורה, והנהגת תעודות הלידה תהיה על ידי פקיד מיוחד.

לפועל לא יצא דבר מהחלטות האסיפה. הפרוטוקולים בהם טיפל הרבי הרש"ב נמסרו לידי פקידי השלטונות ואלו דחו את הטיפול בפרוטוקולים, כל פעם בתירוץ אחר. כשהגיע הזמן לעבוד, החלו לטפל בפרשה באיטיות רבה עד שבחורף תרע"ד הגיע משפט ביילים, והנושא המרכזי שעל סדר היום, התחלף. עד שהסתיים משפט ביילים, פרצה (בשלהי תרע"ד) מלחמת העולם הראשונה וכל חילוקי הדעות עברו ובטלו מן העולם לנוכח הצרות הקשות שבאו על עם ישראל ברוסיה.

מחשבת המשכילים הופרה

זמן קצר קודם לכן (בחודשי קיץ תרע"ד), יצאה הממשלה הרוסית בגזירה לסגור את כל תלמודי התורה שלימדו על פי החינוך היהודי המסורתי, ובמקום יוקמו 'חדרים מתוקנים'. גזירה זו עלתה בגין השתדלותם של מפיצי תנועת ההשכלה.

בכדי לפצות את המלמדים שיפוטרו, הציעה חברת מפיצי ההשכלה להעביר לשלטונות חצי מליון רובל עבור הפיצויים. הגזירה האיומה התפרסמה בכל ריכוזי היהודים והיא הייתה אמורה להיכנס לתוקף ב-10 ביולי — ט"ז תמוז תרע"ד.

כדי לבטל את הגזירה התקיימה אסיפה חשאית עליה סיפר אדמו"ר הריי"צ:

"נתקיימה אז אסיפה חשאית בנוכחות אבי, הגאון רבי חיים מבריסק, הגאון רבי חיים עוזר ועוד שניים, וגם אני נכחתי שם. עלי הוטל אז לנסוע לחוץ לארץ יחד עם יהודי נוסף בקשר לגזירה זו. כעבור זמן קצר פרצה מלחמת העולם, ומחשבתם של חברת מפיצי ההשכלה בוטלה".

ב-28 ביוני — ד' בתמוז תרע"ד, נרצח יורש העצר האוסטרי על ידי מתנקש מסרביה, מה שהצית את המחלוקות הנושנות בין מדינות אירופה, והביא למלחמת העולם הראשונה.

לא ידעתי איה מקומו

בחודש ניסן תרע"ז, החל הרבי הרש"ב לפעול לארגון אסיפה כללית של רבנים. הדיונים נמשכו מספר חודשים.

בחול המועד פסח כתב הרבי הרש"ב לרב יצחק רבינוביץ אב"ד בקהילת העיירה פונוביז', ובו מציע לערוך אסיפה בדחיפות. במכתב מציין הרבי כי אינו יודע היכן נמצא הגרח"ע, בעקבות נדודיו בימי המלחמה:

"בראשונה הנני פונה לכבוד תורתו יחיה, ידיד נפשי הגרח"ע נ"י לא ידעתי איה מקומו עתה, ולכבוד תורתו בטח ידוע".

כאשר נודע לרבי הרש"ב היכן הוא שוהה, המשיך להתכתב עמו. באחד ממכתביו ציין: "רציתי להתוועד [להיפגש] עם הרח"ע נ"י על אמצע הדרך בין ראסטוב לייקטרינוסלב, וגם זה לא בא לפועל, ונראה מה יהיה אי"ה אחר יום טוב הבא עלינו לטובה".

בט"ז סיון כותב הרבי הרש"ב, לרבי לוי-יצחק: "לדעתי גם כן בהכרח שתהיה אספה מוקדמת [אסיפה מקדימה של חשובי הרבנים]... ולפי מכתב כבודו אמר לו [לגרח"ע] שיכתוב אלי. מסתמא יתקבל המכתב".

ההתכתבות העניפה בין הרבי לגרח"ע נמשכה כל העת. בכמה מהמכתבים נידונה מתכונת האסיפה הבאה, מיקומה, החתמת הרבנים על 'קול קורא' להשתתף באסיפה, וגם דנו באפשרות לערוך אסיפה מקדימה של חשובי הרבנים בכדי לתכנן את צעדיהם באסיפה הגדולה.

בינתיים נוצרה התארגנות של ארגונים אחרים לקיים במוסקבה אסיפה אחרת, והרבי הרש"ב הצהיר שהוא לא יגיע אליה, אלא רק לאסיפה הכללית. גם בנושא זה היתה חליפת מכתבים רצופה בין הרבי הרש"ב להגרח"ע, כאשר יחד הם מגיעים להחלטות חשובות בכל הנוגע לאסיפה.

האסיפה המקדימה נערכה בפטרוגרד [פטרבורג נקראה בשנים תרע"ד-תרפ"ד בשם זה] בימים י"ב עד ט"ו מנחם אב. האסיפה הכללית נערכה לבסוף בימים כ"ו עד כ"ח מנחם אב — אף היא בפטרוגרד. היתה זו אסיפה רבתי שהתקיימה על פי הוראת גדולי הרבנים ובהם: אדמו"ר הרש"ב, הגרח"ע, החפץ חיים ועוד.

בתום האסיפה נבחרה ועדה שעליה היה להכין אסיפה שתכין את הבחירות לקונגרס היהודי הכללי, שייצג את היהודים ברוסיה.

בין הנבחרים לועדה: כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, האדמו"ר מבאברויסק, האדמו"ר מסקווירא, הרב אברהם דובער שפירא רבה של קובנה, הרב חיים עוזר גרודזינסקי רבה של וילנה, בעל החפץ חיים, הגאון הרגצ'ובר, ועוד רבני ערים גדולות וקטנות.

על החתום חברי הועדה הכללית של האגודה — אלו שניהלו בפועל את האסיפה: [לפי סדר החתימות]

הרב יצחק יעקב רבינוביץ הרב של מינסק; האדמו"ר הרש"ב; הרב חיים עוזר גרודזינסקי רבה של וילנה; הרב אברהם דובער שפירא רבה של קובנה; הרב מנחם מענדל שניאורסאהן בן האדמו"ר מבאברויסק; הרב איסר זלמן מלצר רבה של סלוצק; הרב שמריה יהודה לייב מדליה רבה של ויטבסק

הקונגרס לא זכה להתכנס

בתחילת אלול נערכה אסיפה של הרבנים הנבחרים לועדה. לאחריה שוב נשלחו מכתבים בנידון מהרבי הרש"ב אל הגרח"ע. באותם ימים השתדל הגרח"ע לעשות "בלוק" של כמה ארגונים בכדי להצליח בבחירות, ועל כך דן עמו הרבי הרש"ב במכתביו.

תוכניות רבות עלו וירדו בנוגע לאסיפה המיועדת. הרבי הרש"ב ראה צורך חשוב, כי האסיפה תצליח על הצד היותר טוב, לטובת כלל ישראל, והגרח"ע שיתף פעולה עם עמדה זו.

בתחילת שנת תרע"ח קיבל הרבי הרש"ב הזמנה ממשרד הדתות לבוא להתייעצות בפטרוגרד. בשלהי מרחשוון יצא הרבי הרש"ב לדרך, רצונו היה להפגש בפטרוגרד גם עם הגרח"ע ולדון בדבר אסיפת הרבנים הכללית. אך בהיותו בדרך פרצה המהפכה הקומוניסטית, והספיק להגיע רק עד מוסקבה, ולפטרוגרד כבר אי אפשר היה להיכנס. לכן שב לביתו בעיר רוסטוב.

לבסוף הצליחו הרשימות הדתיות ברוב המקומות לבנות "בלוק", ולנחול הצלחה בבחירות לקונגרס שהתקיימו בשבט תרע"ח. אלא שהקונגרס מעולם לא זכה להתכנס שכן מיד לאחר הבחירות, הושלמה המהפיכה הקומוניסטית והשלטון החדש לא הכיר כמובן בגוף היהודי המיוחד שנבחר על ידי השלטון הקודם.

בתום מלחמת העולם הראשונה והמהפיכה הקומוניסטית, הגרח"ע שב לוילנה שהייתה תחת ממשלת פולין, ואדמו"ר הרש"ב היה ברוסטוב תחת ממשלת ברית המועצות, ומכיוון שבכתובים אין עדות לקשר בשנים הבאות, נראה כי הקשר ההדוק בין רבותינו נשיאינו, להגרח"ע נותק מכורח המציאות.

קשר זה חודש שוב עם יציאתו של אדמו"ר הריי"ץ מברית המועצות.

על הקשר בין הרבי הריי"ץ, הרבי מה"מ ורבי חיים עוזר — בפרק הבא אי"ה.

בנין עדי עד

שידוכים לאנ"ש

ניסיון, סודיות, יחס אישי

והעיקר יושר ואמינות

אהובה דנה - 02-5832353

לגן מהלב

קטעי נגינה בקלרינט

בשילוב סיפורים ופניני תורה / או בשילוב סיפור אישי.

מתאים לכנסי נשים,

מסיבות ר"ח, התוועדויות,

פעילויות בית ספריות ועוד..

לתיאום ובירורים: 052-3728156